

Citace záznamu

Vladislava Říhová, Zámek Tatenice, Schodiště, *Renesanční a manýristické štukatéřství v Čechách a na Moravě* (online databáze), <https://stuky.upce.cz/node/921>, vyhledáno 3. 5. 2024.

Zámek Tatenice, Schodiště

Číslo záznamu: 921

Bližší určení díla: Dekorativní výzdoba klenby prostor schodiště spojujícího přízemí a první patro severního křídla

Památkově chráněno, č. úskp: 38074/6-4085

Umístění: Přízemí a první patro severního a východního křídla zámku

Datace: Kolem roku 1606

Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Jakub Kmošek, 2017)

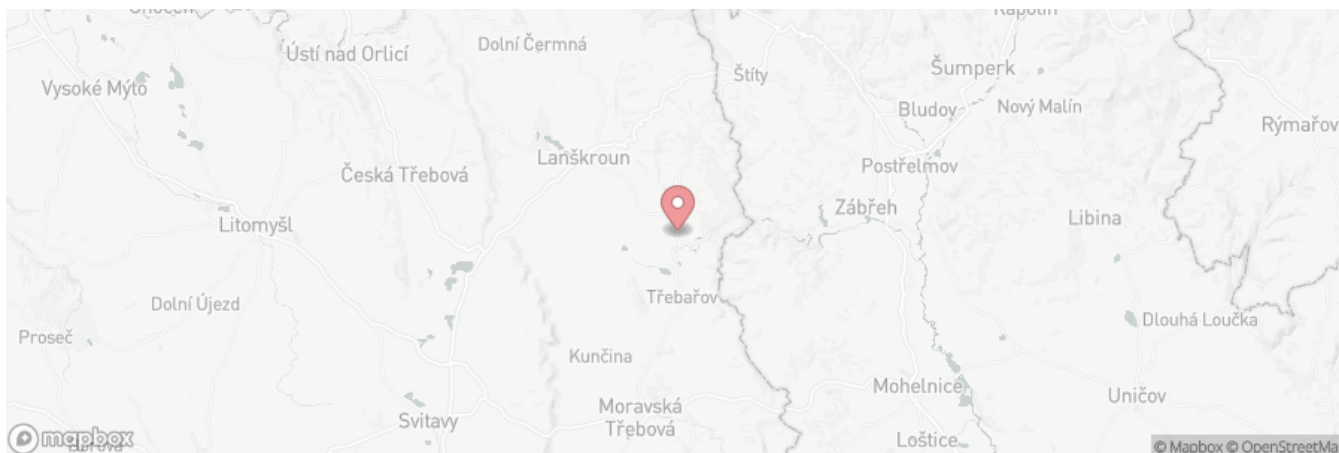
Anotace

Dvoupodlažní objekt renesančního zámku byl vybudován v roce 1606 pro Ladislava Velen z Žerotína. Původně čtyřkřdlá dispozice byla při demolcích a radikální rekonstrukci 80. let 20. století upravena do současné podoby se severním a navazujícím východním křídlem. V interiéru se zachovalo 8 místností s autentickou, z části rekonstruovanou výzdobou tvořící bohaté dekorativní systémy tvořené z vytlačovaného a vyřezávaného štku.

Abstract

The two-storey Renaissance chateau was built in 1606 for Ladislav Velen of Žerotín. The original four-wing layout was modified during demolition and radical reconstruction in the 1980s to its present form with a northern and adjoining eastern wing. The interior preserves 8 rooms with authentic, partly reconstructed decoration consisting of rich decorative systems made of extruded and carved stucco.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Pardubický kraj	Ústí nad Orlicí (okres)	Tatenice	Tatenice
Ulice, čp. / č. o.		GPS	
86		49.867649677671, 16.698140501976	

Technika štku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Vytlačovaný štuk, vyřezávaný štuk		monochromie (stávající stav) Monochromní bílý nátěr	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Zámek Tatenice má podobu dvoukřídlé jednopatrové stavby. Jeho současná dispozice je výsledkem radikální rekonstrukce 80. let 20. století a řady demolí, které v původně pravidelně vybudovaném areálu probíhaly už od konce 18. století. Původní tvrz (integrovanou v dnešním východním křídle) zakoupil v roce 1600 majitel moravskotřebovského panství Ladislav Velen ze Žerotína. V roce 1606 (datace vstupního portálu) ji nechal přestavět na zámek s pravidelnou tříkřídlou dispozicí a arkádovým nádvořím. V této době vznikly také náročné štukové dekorace, které se v části prostor přizemí i patra zachovaly dodnes. Z publikovaného půdorysu přízemí budovy (Plaček 1996, s. 339) je patrné, že jednodušší štukovou výzdobu na hranách lunet a v geometrických zrcadlech ve vrcholu kleneb bylo možné najít i v prostorách dnes již strženého západního křídla. Zachované prostory se štukovou výzdobou najdeme především v severním křídle a v sousedící severní partii východního křídla. Celkem se jedná o osm místností v obou podlažích zámku.

Prostor schodiště je přiřazen západně k průjezdu ve středu dispozice severního křídla. Vstup na schodiště je nyní řešen jinak, původní vstupy vedly z arkádového ochozu u dvorní fasády přímo na podesty. Podesty v přízemí a v patře jsou vybaveny křížovými klenbami s vytaženými profilovanými žebry a vrcholovými svorníky s okřídlenými andílčími hlavičkami doplněnými stylizovanou rozvilinou. Klenby podest jsou od kleneb stoupajících částí schodiště odděleny pasy s profilací. Spodní část schodiště kryje stoupající stlačená valená klenba opatřená štukovým dekorem komunikujících rámců. Tvoří je ploché, na okrajích odstupněné profily kontrastující s vypichovanou omítkou pozadí. V drobných středních polích jsou doplněny malými rozetami. Střední podesta schodiště je překlenuta dvěma křížovými klenbami s dekorativními žebry složenými z vejcovce a řetězce a kruhovými svorníky s andílčími hlavičkami (jeden z nich vznikl při rekonstrukci). Horní rameno schodiště má shodnou klenbu jako spodní část, pouze štuková dekorace se odlišuje – s plochou vypichovaného pozadí zde kontrastuje geometrický dekor z vyřezávaného štku vytvářený pomocí neprofilovaných lišt. Základní strukturu kompozice (s nad stylizovaného beschlagwerkového ornamentu) tvoří sled drobných zrcadel (kruhové, čtvercové a oválné) ve vrcholnici klenby, které rámuje motivy volut a srdcí.

Výzdoba tatenického zámku souvisí s okruhem dalších podobných realizací z moravskotřebovského a sousedního zábřežského panství. Tato území vlastnil na počátku 17. století Ladislav Velen ze Žerotína, s jehož stavební aktivitou můžeme vznik štukatur spojit. Podobné dekorativní systémy a shodné formy pro drobné štukové prvky (totožné lví a andílčí hlavičky atp.) byly použity na klenbě kostela sv. Jiří v Kunčíně (kolem 1610), v městském domě čp. 146 v Moravské Třebové, v dekoracích tvrze v Nemili a v podvěží kostela sv. Jiljí ve Svitavách. Dekorativní aparát odkazuje především ke slezským realizacím, jméno autora nebo stavební skupiny je dosud neznámé. Obdobné štukatury (nikoliv již prokazatelně stejné formy pro plastické prvky) najdeme také v Žerotínově městské rezidenci – manýristickém předdvorí zámku v Moravské Třebové (kolem 1615). Výstavbu tatenického zámku literatura spojuje se jménem moravskotřebovského stavitele Giovannioho Motally da Bonnamone (Plaček 1996, s. 338) a nověji hypoteticky také s okruhem prací stavitele Andrease Balzera ze slezské Nysy (Říhová 2011, s. 143), který působil na počátku 17. století v Moravské Třebové. Kompoziční i některými detaily (nikoliv však shodnými formami pro tlačené dekorace) jsou tatenické štukatury blízké realizacím z prostor zámku v Hranicích (Lejsková-Matýášová 1968).

Historické zásahy / opravy

Zámek vystavěný v roce 1606 ztratil v roce 1621 svou funkci. V dalších staletích sloužil pouze jako skladiště a sídlo úřednictva a jeho úpravám nebyla věnována větší péče. Neúdržba a následný požár dokonce vedly už na konci 18. století k demolici některých partií. V 80. letech 20. století proběhla radikální rekonstrukce exteriéru a interiéru zámku, v rámci níž byly štukatury upraveny, doplněny a nově barevně adjustovány. Pro tento zásah bohužel neexistuje žádná bližší dokumentace.

Současná monochromní úprava schodiště vznikla při rekonstrukci zámku v polovině 80. let 20. století. Jeho původní barevné a tvarové řešení je patrné na černobílých snímcích z 50. let 20. století. Klenba nad horní částí s "beschlagwerkovým" vyřezávaným dekorem zde je již upravená (na snímku jsou patrné sekundární nátěry), geometrické rámce ale zůstaly bez dalších zásahů, což dokazují např. viditelné praskliny ve hmotě štku. Struktura světlého hladkého plastického dekoru v obou případech kontrastovala s tmavých plochami s vypichovanou strukturou omítky.

Literatura

Milada Lejsková-Matýášová, Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích, in: *Severní Morava 16*, 1968, s. 31–35.

František Musil, Z dějin zámku v Tatenici, in: *Lanškrounsko, vlastivědný sborník Městského muzea Lanškroun*, 2011, s. 2–4.

Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996, s. 338–339.

Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech 4, T–Ž*, Praha, 1982, s. 29–30.

Vladislava Říhová, Skupina štukatur počátku 17. století na Moravskotřebovsku, in: *Moravskotřebovské vlastivědné listy 16*, 2005, s. 24–31.

Vladislava Říhová, *Dílo sochařů, kameníků a štukatérů počátku 17. století. Moravskotřebovsko*, Litomyšl 2011, s. 27–28, 145–150.

František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 245.

Prameny

Archiv NPÚ – ÚOP Pardubice, spisová dokumentace Zámek Tatenice.

Archiv Katedry dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci, Vladislava Říhová, *Sochařská výzdoba manýristické části zámku v Moravské Třebové* (disertační práce), Olomouc 2007, s. 36–39.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová

Datum poslední změny

26.5.2023

Fotodokumentace současného stavu

Tatenice, zámek, štukatury spodní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

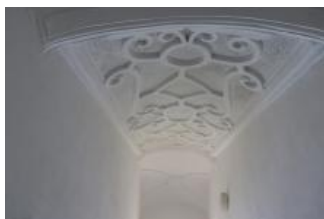
Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, štukatury horní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, štukatura spodní podesty a spodní části schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail štukatur podesty (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail svorníku s andílčí hlavičkou na podestě (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, klenba střední podesty schodiště (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail svorníku s andílčí hlavičkou (Lucia Krajčírová, 2021)

Tatenice, zámek, detail pasu mezi střední podestou a horní částí schodiště (Jakub Kmošek, 2017)